

Prawo o zdrowiu zwierząt – antybiotykooporność

Profilaktyka i higiena produkcji zwierzęcej, z uwagi na ciągle groźne zoonozy (czyli choroby odzwierzęce) oraz olbrzymi problem narastającej antybiotykooporności, nabiera kluczowego znaczenia w utrzymaniu zrównoważonego rozwoju całego sektora.

Antybiotykooporność, poza tym, że jest oczywistym, bezpośrednim zagrożeniem dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz środowiska, ma także wymiar ekonomiczny (fot. M. Rząsa)

Uchybienia i zaniedbania w obszarach produkcyjnych związanych z bioasekuracją, systemami utrzymywania zwierząt, higieną pasz (w tym wody), ubocznymi produktami pochodzenia zwierzęcego (np. obornik, padłe zwierzęta) mogą stwarzać poważne zagrożenia epizootyczne, a dotyczą niemal każdego gatunku gospodarskiego utrzymywanego przez człowieka (świnie, przeżuwacze, drób, gryzonie, akwakultura). Niestety wiążą się one bezpośrednio z czynnikami, na które indywidualny posiadacz zwierząt ma niewielki wpływ, np. zmiany w zachowaniu i strukturze populacyjnej zwierząt dziko żyjących, klimat, nastroje społeczne itp. Znajomość przepisów zawartych w „Prawie o zdrowiu zwierząt” oraz właściwych rozporządzeń uzupełniających i wykonawczych nabiera coraz większego znaczenia dla wszystkich podmiotów zaangażowanych w produkcję zwierzęcą, w tym, przede wszystkim, rolników.

Jednym z kluczowych zagadnień jest antybiotykooporność. Czym zatem są antybiotyki? Są to leki stosowane w zwalczaniu zakażeń bakteryjnych, a jednocześnie, co do zasady, nie mają one zastosowania w leczeniu infekcji wirusowych. Ich mechanizm działania możemy podzielić na dwa rodzaje: bakteriobójczy (zabijają drobnoustroje) lub bakteriostatyczny (hamują procesy życiowe bakterii uniemożliwiając namnażanie). Przy niewłaściwym zastosowaniu podawanego leku (antybiotyku), bakteria „przyzwyczajają się” do jego obecności i w miarę upływu czasu staje się coraz bardziej oporna na substancję aktywną, która wcześniej skutecznie ją niszczyła. Oznacza to, że potrzebujemy coraz więcej jednostek danej substancji w celu osiągnięcia spodziewanych efektów. Owa oporność wynika najczęściej z niewłaściwego (np. niezgodnego z zaleceniem lekarza) stosowania antybiotyków zarówno

w leczeniu ludzi, ale także w rolnictwie. Błędy te sprawiają, iż antybiotyki i inne środki przeciwbakteryjne stopniowo tracą skuteczność, a zupełnie typowe zakażenia stają się coraz trudniejsze lub wręcz niemożliwe do wyleczenia. Antybiotykooporność, poza tym, że jest oczywistym, bezpośrednim zagrożeniem dla zdrowia ludzi, zwierząt oraz środowiska, ma także wymiar ekonomiczny. Infekcje wywołane tego typu bakteriami wiążą się ze zwiększonymi kosztami opieki weterynaryjnej, nadmiernymi upadkami, wydłużeniem okresu tuczu, problemami w rozrodzie, koniecznością czasowego wstrzymania sprzedaży produktów itp.

Problem wymaga zatem pilnego i skoordynowanego działania międzysektorowego zgodnie z podejściem „Jedno zdrowie”. Oznacza to, że pozostając w zgodzie z najnowszą wiedzą naukową, wzmocnimy naszą rozważę w stosowaniu środków przeciwbakteryjnych, a także zawsze, gdy tylko jest to możliwe, zrezygnujemy z profilaktycznego i metafilaktycznego ich stosowania. Podejście takie musi szczególnie dotyczyć antybiotyków, które mają krytyczne znaczenie dla zapobiegania zagrażającym życiu infekcjom u ludzi. Należy podkreślić, iż kwestią wymagającą ugruntowanej wiedzy farmakologicznej jest jednoczesne stosowanie kilku czynnych substancji przeciwbakteryjnych, gdyż taki sposób postępowania może stwarzać szczególne ryzyko wystąpienia oporności. Niestety, opracowywanie nowych antybiotyków nie postępuje tak szybko, jak wzrost oporności na już istniejące.

Podsumowując, przeciwbakteryjne produkty lecznicze nie powinny być stosowane profilaktycznie, wyłączając sytuacje, gdy rzeczywiście ryzyko zakażenia jest bardzo wysokie lub jego konsekwencje mogą być poważne. W przypadku chęci zastosowania metafilaktycznego, możemy to zrobić jedynie wtedy, gdy ryzyko rozprzestrzenienia się zakażenia lub choroby zakaźnej w grupie zwierząt jest wysokie i nie ma odpowiedniej alternatywy.

Metafilaktyka – oznacza podanie produktu leczniczego grupie zwierząt, po zdiagnozowaniu klinicznych przypadków choroby u części zwierząt w grupie, w celu leczenia tych zwierząt, u których występują kliniczne objawy choroby oraz w celu opanowania rozprzestrzeniania się choroby na zwierzęta pozostające z nimi w bliskim kontakcie, które są zagrożone i które być może już zostały zarażone bezobjawowo.

Profilaktyka – oznacza podanie zwierzęciu lub grupie zwierząt produktu leczniczego przed pojawieniem się klinicznych objawów choroby, w celu zapobieżenia wystąpieniu choroby lub infekcji.

Obecne zapisy prawa unijnego jasno wskazują, iż nadzieja, że określone antybiotyki pozostaną jak najdłużej skuteczne w leczeniu zakażeń u ludzi, związana jest z koniecznością zastrzeżenia ich stosowania wyłącznie u ludzi. Dlatego też musimy przyjąć zasadę, iż zgodnie z zaleceniami świata nauki określone środki przeciwbakteryjne nie powinny być dostępne na rynku w sektorze weterynaryjnym.

Jednym z obowiązków, wynikających z zapisów Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023–2027, ciążącym na wszystkich beneficjentach realizujących interwencję I.4.6 Ekoschemat – Dobrostan zwierząt, jest konieczność przeszkolenia się w zakresie metod ograniczających stosowanie antybiotyków w chowie. Wymóg wzięcia udziału w odpowiednim szkoleniu powinien zostać zrealizowany w okresie od 15 marca 2024 do 14 marca 2025. Serdecznie zapraszam do śledzenia komunikatów na stronie internetowej KPODR (www.kpodr.pl), na której to w stosownym czasie zamieścimy informację o terminach spotkań dotyczących omawianej tematyki.

Jakub Borkowski, KPODR w Minikowie

Opracowano na podstawie:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/6 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie weterynaryjnych produktów leczniczych i uchylające dyrektywę 2001/82/WE,
- Główny Inspektorat Sanitarny (www.gov.pl/web/gis/; dostęp 01.12.2023),
- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (www.gov.pl/web/rolnictwo/; dostęp 01.12.2023).